

DE WERELDWIJDE ZOEKTOCHT NAAR
HET MYSTERIEUZE SEKSLEVEN VAN DE PALING

EEN FILM VAN
HANS DORTMANS

PALING DANS

VOLENDAM · BERMUDA · JAPAN

Niemand weet precies wáár de paling vandaan komt én niemand weet waaróm hij duizenden kilometers terug zwemt naar de plek waar hij is geboren om zich voort te planten en dan te sterven.
Al eeuwen proberen we grip te krijgen op het ontstaan van dit prehistorische dier. Nu de paling met uitsterven bedreigd wordt, krijgt de zoektocht naar zijn voortplanting een geheel nieuwe urgentie.
Ga mee op reis met de Paling!

VANAF 27 JUNI IN DE BIOSCOOP EN HET FILMTHEATER

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans
documentaire maker

Japan, Oktober 2022

Op 18 oktober reizen we eindelijk naar Japan voor de opnames van mijn film. Door Corona is het land twee jaar afgesloten geweest en moesten de opnames worden uitgesteld. Als cadeau voor de mensen die ik in Japan ga filmen, vroeg ik een fabriek in Sneek om een paar Delfts blauwe tegels te bakken en er met de hand een originele afbeelding van een paling op te schilderen. In Japan staat de paling bekend als unagi, in Nederland inmiddels ook door de sushi.

Tokyo. De eerste filmdag begint al goed met Tetsu, journalist van de Kyodo Times. Hij schrijft al 20 jaar over paling, over de overconsumptie, illegale vangst en smokkel. Hij onderzoekt enkele viskramen in Ueno Street voor zijn reportage, samen met ons team: Mark (geluid), Akane (tolk) en Erik (camera). Hij controleert of de paling Japans is, of geïmporteerd uit een derde land zoals China, dat een bestemming is van gesmokkelde Europese glasaal.

De volgende dag ontmoet ik m'n 2 filmhelden: de 95-jarige unagi-chefkok Kanemoto en Kenichi. Kanemoto's Michelinsterrestaurant in Tokyo is beroemd om zijn paling. Met Kenichi maken we de deze week een Eel's Journey door t land, o.a. naar Osaka en Kyoto. Het is natuurlijk erg spannend. Drie jaar geleden was ik op Kenichi afgestapt op het palingcongres in Tokyo waar hij me mij opviel tussen

alle wetenschappers. Ik heb toen een dag met hem gefilmd. Maar daarna heb ik alleen met hem kunnen videobellen, en voor iemand als ik die geen Japanse spreekt, en hij die geen Engels spreekt, valt dat niet mee. Had ik hem teveel toegedicht en wellicht te hoge verwachtingen? Maar bij de eerste opnamen met Kanemoto maakt hij het al helemaal waar. Hij ziet er naar uit om deze reis met mij te gaan maken. Unagi is voor hem méér dan een culinaire genoeg. Hij heeft er alles over gelezen, congressen bezocht en films bekeken. Maar hij wil nu de paling écht leren kennen, de paling in de ogen kijken, hem voelen en ervaren. In de ontmoeting met Kanemoto stelt hij vragen die ik ook wilde stellen.

Hamana. De volgende dag rijden we met de Shinkansen naar het zuiden. Mijn spanning van het begin is gezakt, ik begin het plezier ervan te ervaren. T's natuurlijk een geweldige avontuur om als regisseur met 5-en op roadmovie door Japan te gaan. Onze eerste halte is het meer van Hamana. Net als Volendam is de stad Hamana synoniem met de paling. Als kind ging Kenichi daar al met zijn ouders paling eten. Rond het meer liggen veel kwekerijen. Mr Shima, een palingkweker, is aan het werk, en hij wil Kenichi wel leren hoe je paling moet beetpakken. Eerst ontglipt ie, maar daarna lukt het tóch. Ontroerend.

Osaka. Daarna door naar de havenstad Osaka, waar we een palingvisser aan het werk zien. Zie hoe handig de 84 jarige met zijn voet de paling uit de bamboebuizen schudt! Waar hij er vroeger wel 10 palingen uit schudde, zit er nu nog maar af en toe eentje in. Toch lacht hij; tevreden gaat hij elke dag op pad.

*M'n 2 filmhelden:
de 95-jarige unagi-chefkok Kanemoto en Kenichi.*

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

In Osaka mogen we vanochtend filmen op de gigantische visveiling. Om 4.00 uur begint het. 'Iedereen is excited. Geen wonder, zegt Kenichi. Alles draait om geld, geld. Vis is hun product'. Kenichi is zó typisch Japans, vindt de vrijgevochten Akane, onze Japanse producer. Bescheiden, conformistisch.

Omdat de paling
zo sterk is,
staat het symbool
voor vruchtbaarheid.

Maar als hij voor de microfoon zit, verrast hij ook haar. Elke avond nemen we in mijn hotelkamer zijn audiodagboek op. Mark en ik luisteren sprakeloos naar zijn inner voice. Dictie, tempo, hij regisseert zichzelf! Er blijkt 'n onvermoede poëet in hem te

schuilen. Ik zit met een zen-geoegen naar hem te luisteren. We maken veel wandelshots om zijn stem straks onder te leggen.

Kyoto. In de tempelstad Kyoto bezoekt Kenichi de priester van een tempel gewijd aan de paling. Om de paling te dienen, onthoudt de Shintopriester, Tomoda, zich van het eten van paling. Tomoda beschouwt de paling als een boodschapper van de god van het water en de bergen. Kenichi vraagt zich af of hij wel een goddelijk dier kan eten?

Omdat de paling zo sterk is, staat het symbool voor vruchtbaarheid. Er is toevallig ook een jong Japans stel, dat hun dank komt betuigen omdat de vrouw 5 maanden zwanger is. Ook voor de mens is de oorsprong van het leven nog een mysterie.

Kenichi vraagt
zich af of hij wel
een goddelijk
dier kan eten?

Shintopriester Tomoda

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

De volgende ochtend om 6.00 uur mogen we in de keuken komen bij een 'n kok die paling levend gaat fileren. Dat is een kunst waar jaren van training aan vooraf gaan. Kenichi is nerveus.... Na afloop biedt chefkok Hashimoto in de keuken Kenichi een bordje gegrilde paling aan. Allerlei gedachten gaan door hem heen. Zijn passie, het doden, het uitsterven.

De paling heeft er voor
gezorgd dat hij weer
een connectie heeft
gekregen met natuur.
Hij houdt van de smaak
van unagi. Als het moet,
is hij bereid om ermee
te stoppen? Of verliest
hij dan de band met
de natuur?

We sluiten onze reis af met de jaarlijkse paling
ceremonie in Kyoto, geleid door Tomoda.

Tijdens de ceremonie staat er een klein aquarium
met een paar palingen op het altaar. Na afloop rijdt
Tomoda naar de rivier en laat ze vrij. Hopelijk vervol-
gen ze hun weg naar de plek waar de Japanse paling
paait en wordt geboren, 2000 km ten zuiden van
Japan, aan de rand van de Marianentrog.

Eerlijk is eerlijk. De helft van de lol van onze road-
movie is natuurlijk het heerlijke eten. Net als Kenichi
zie ik paling eten als een exclusieve aangelegenheid.
Dit jaar was dat bij Mr Kanemoto.

Op ons afscheidsetentje prijs ik in alle toonaarden
mijn team. De geweldige Akane, producer, steun
en toeverlaat, m'n ogen en oren en onze chauffeur.
Erik, de cameraman, die met zorg prachtig beeld

Na afloop rijdt
Tomoda naar de
rivier en laat ze
vrij. Hopelijk
vervolgen ze
hun weg naar
de plek waar de
Japanse paling
paait en wordt
geboren.

maakte. Zoals bijvoorbeeld in 't laatste shot, als
Tomoda de paling loslaat, en Erik het shot verlengt
richting de rivier waarlangs de paling zijn reis ver-
volgt. En geluidsman Mark voor zijn rust, humor, zijn
steun en advies.

Maar vooral ben ik Kenichi ongeloofelijk dankbaar
dat hij dit avontuur met mij is aangegaan! De eerste
dag was nog aftasten, maar zijn vertrouwen is in de
loop van de dagen gegroeid. Mark ziet in hem mijn
alterego. Dat voorvoelde ik blijkbaar. Er is méér dat
ons verbindt. Hij vertrouwt me toe dat hij net als ik
ongewenst kinderloos is. Maar, hij is niet zover om
daarover te praten, zegt hij.

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

MONTAGE

Februari 2023

Afgelopen maand hebben editor Patrick Janssens en ik een begin gemaakt met de montage van mijn palingfilm. Bij Patrick op zijn rustieke edit-zolder in de oude pastorie van de Zuiderkerk, hebben we al het gefilmde materiaal van de afgelopen 3 jaar bekeken en zitten uitbenen.

Uit de verhalen van Japan, Volendam en Bermuda willen we uiteindelijk ruwweg zo'n 25 scènes monteren. Dit konden we zo snel doen dankzij May en Akane, die met enorme toewijding zo hard gewerkt hadden aan de Japanse vertaling.

Maar wat een emotioneel moment om de ondertiteling van Kenichi bij de scènes te zetten en zijn stem het werk te laten doen! Zijn spirituele reis staat in mooi contrast met het laboratorium van Glasaal BV in Volendam, waar de palingboeren hopen binnenkort een hoop geld te gaan verdienen met de eerste, met hulp van IVF, gekweekte glasaal. Hoewel, zoals de voorzitter al zei: 'één paling maakt nog geen lente, en met één glasaal is de soort nog niet gered.'

Even ontroerend was het moment waarop we de eerste stukken ontvingen van de filmmuziek die cellist en componist Ernst Reijseger voor de film maakt. Eind januari heeft Ernst een volle dag muziek opgenomen in de prachtig akoestiek van een houten kerkje in Haarlem. Ik mocht even bij de opnamen meekijken van een compositie met Harmen Fraanje op orgel, een thema getiteld 'Latus omnia pro anguilla' (Sideways for the eel).

Ernst is zó ervaren dat hij na een paar gesprekken en een viewing wel 40 muziektracks en soundscapes heeft gemaakt die we zó bij de scènes konden leggen. In mei heeft hij nog een opnamedag gepland, als we weer verder gevorderd zijn met de montage.

Hij wil dan speciaal voor de onderwaterscenes met de paling een orkest bouwen met kristallen glazen.

Ernst is zó ervaren dat hij na een paar gesprekken en een viewing wel 40 muziektracks en soundscapes heeft gemaakt.

*Ernst Reijseger en
Harmen Fraanje in het
kerkje in Haarlem.*

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

EXPEDITIE

Maar eerst volgt nog de expeditie naar de Sargassozee o.l.v. Reinhold Hanel. Eindelijk! De vorige expeditie werd, drie jaar geleden, enkele dagen voor ons vertrek afgelast wegens Covid.

Voor de expeditie zijn tien wetenschappers uitgenodigd; vijf collega's van Reinhold uit het Thünen Instituut in Bremerhaven en vijf jonge biologen uit o.a. Canada en Zweden. Het expeditieschip (63 mtr) vaart onder de vlag van het Duitse ministerie van Visserij. De dertigkoppige bemanning is al onderweg uit Bremerhaven om twee weken later aan te komen in Bermuda. Het schip heeft dan dezelfde weg afgelegd waar de paling zo'n zes maanden over doet! Met het team vliegen we in 6 uur naar Bermuda.

In 1923 wees de Deen Johannes Schmidt voor het eerst de Sargassozee aan als de geboorteplaats van de paling.

Maar 100 jaar en vele expedities later is het bewijs nog altijd niet geleverd. Het zou echt historisch zijn als dit keer een eitje of een levende paling wordt gevonden. Ik ben de eerste niet-wetenschapper ooit die mee mag op Reinhold's missie om de broedplaats van de paling te ontdekken en de stand van de paling in kaart te brengen. Dag en nacht wordt er gewerkt om met netten larfjes, eitjes en paarijpe paling binnen boord te halen. Een maand lang wordt dat ook mijn dagelijkse werk.

In ruil daarvoor mag ik de reis filmen (voor een extra cameraman is geen plaats). Het is natuurlijk een ongelooflijke filmische kans en een voorrecht om erbij te zijn mócht Reinhold zijn wetenschappelijke 'holy grail' vinden!

Het is natuurlijk een ongelooflijke filmische kans en een voorrecht om erbij te zijn mócht Reinhold zijn wetenschappelijke 'holy grail' vinden!

Op 15 maart varen we uit. Na een paar dagen bereiken we het gebied waar vermoed wordt dat de paling paait. Van daaruit zigzaggen we langs een strook van 2000 km oostwaarts richting de Azoren en weer terug. Dat is het plan.

Op Paasdag keren we weer terug; wie weet, misschien wel met een mandje vol eitjes :)

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

EXPEDITIE SARGASSOSEE

Maart 2023

Ons schip, de Walther Herwig III, is onderweg uit Bremerhaven door de storm van koers geraakt en heeft enkele dagen vertraging opgelopen. Reinhold blijft er rustig onder. Ik maak met hem en de teamleden al wat testopnames. Bermuda, formaat Texel, is een feestje voor de biologen. Het water is 18 graden, we snorkelen en zien blauwe en groene papegaaivissen vlak bij de waterlijn. Ik begin om met Reinhold een audio 'Seetagebuch' op te nemen.

Hij is dat natuurlijk niet gewend, dus probeer ik zijn gedachten te 'noteren'. Hij vertelt over de tegenslag: de vertraging zal zijn reis van 4 weken met bijna een week verkorten. En dat voor een expeditie die 6 jaar op zich heeft laten wachten! De nieuwe teamleden, studentes biologie, kijken met spanning uit naar deze unieke kans om met eigen ogen te zien wat er allemaal in de oceaan leeft.

Of we de eitjes gaan vinden?
'Es hat noch niemand das Ei
van den Europeischen aal
gefounden, und das war schon
cool wenn wir es schaffen!'

Bermuda,
formaat Texel,
is een feestje
voor de biologen.
Het water is
18 graden,
we snorkelen
en zien blauwe
en groene papegaa-
vissen vlak
bij de waterlijn.

Na een week wachten kunnen we eindelijk aan boord. Ik volg Reinhold als hij Arne, de kapitein, ontmoet. Deze beklaagt zich over het Scheisswetter onderweg. Ze hebben nauwelijks geslapen. Hij betwijfelt of het laatste deel van de expeditie richting de Azoren wel haalbaar is.

Ik ontmoet de Zweedse Josefin, die sinds 3 jaar zich heeft gespecialiseerd in de paling en veel ervaring heeft in maritieme research. Zij heeft als klokkenluidster enkele frauduleuze visonderzoekers ontmaskerd en zal me de komende dagen inzicht geven in de waarden van een transparante en eerlijke wetenschap.

Reinhold op de Walther
Herwig III.

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

CALL TO ACTION

Aan boord laat Tina op foto's zien waar we de komende weken in ploegendienst naar op zoek gaan: de larfjes en de eitjes van de Europese paling. Reinhold lacht: er komt een poster met 'Wanted' erop. Maar hij waarschuwt: 'Deze foto's zijn van eitjes van de Japanse paling of uit laboratoria. In het wild kunnen de eitjes er best anders uit zien. We weten het niet.'

In zijn dagboek-sessies doceert Reinhold dat de expeditie níet een jacht is naar de heilige graal, d.w.z. de eitjes; de expeditie levert noodzakelijke kennis op over de stand van de paling en de maatregelen die voor het behoud van de soort moeten worden genomen. Maar zijn ontkenning klinkt iets té stellig. Dekt hij zich in, of is hij bang om neergezet te worden als een avonturier?

Vier keer per dag wordt er een fijnmazig net te water gelaten dat gedurende 2 uur vanaf een diepte van 300 meter het plankton uit het water verzamelt. De vangst – hooguit twee handen vol – wordt minutieus bekeken en gesorteerd. Urenlang zitten we aan een picknicktafel te turen in een glazen Petri schaalte naar al het microleven dat hier leeft: piepgarnaaltjes, tinimini kwalletjes, jonge visjes nauwelijks groter dan een mier.

Op een larfje van een paling moeten we nog even wachten. Op zee is het erg wennen. Ik moet me oriënteren, kijken wat en hoe ik ga filmen. Wennen aan de schommelingen. Ik neem de eerste dag een pilletje tegen zeeziekte. In het donker ziet het schip er prachtig verlicht uit. Ik hou van de touwen en de primaire kleuren. Het gaat er best formeel aan toe; op sommige plekken mag ik alleen komen met toestemming van de eerste stuurman. Heel fijn is dat ik, net als Reinhold, uit-

geroosterd ben voor het dagelijkse sorteerwerk. Ik kan zelf bepalen wanneer ik film en wanneer ik mee-hulp. Ik heb een privékamer op de gang bij Reinhold, vlak boven de sorteerruimte. Na bijna een week op zee komen we in de 'hotzone'. We vangen veel en steeds kleinere palinglarfjes. Maar wat ik niet wist: er zijn heel veel soorten palingachtigen die hier paaien, w.o. de morene, maar ook een broertje van onze paling, namelijk de Amerikaanse paling. Onder de microscoop kun je het verschil niet zien. Daarvoor is een q-PCR machine aan boord, die op dna-niveau uitsluitsel kan geven.

Tina, de laborante, verzorgt de analyse.

Zij wordt voor de film belangrijk. Omdat zij met Josefin en Marko in de nachtschift zit, concentreer ik me op de nacht. Ik sta om 2.00 u op, slaap rond de middag en werk met de dagshift mee tot 20.00 u. Ik geniet van de zonsopkomst en de zonsondergang boven de oneindige skyline.

Bij Reinhold neemt de spanning toe. Omdat de kleinste larfjes inmiddels kleiner dan een centimeter zijn, zijn we slechts kilometers verwijderd van waar ze zijn geboren.

De komende dagen moet uit onderzoek van Tina blijken of de vandaag gevonden eitjes van de Europese paling zijn. Dan weten we of we inderdaad op de geboorteplaats zijn geweest.

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

Ik volg de ontknoping van de dna-test.

De klok telt af, 'n lampje knippert, een grafiek registreert in realtime de uitslag van de dna test. Tijdens het wachten spreken Tina en ik over hoe vreemd het is dat de paling bekend staat als symbool van vruchtbaarheid, terwijl zijn voorplanting juist zo'n groot mysterie is.

Zijn lange migratie naar deze plek is er louter op gericht een nieuwe generatie op de wereld te zetten en dan te sterven. De mens kan, in tegenstelling tot de paling, zijn leven ook anders inrichten dan 'ga heen en vermenigvuldig je', zegt Tina. 'Ich bin froh das ich kein Aal bin'. De uitslag is helaas negatief. Het voelt als een kater. We zijn halverwege de reis.

We varen naar het zuiden en vangen weer minder larfjes.

Raken we alsmaar verder van ons doel af? Reinhold verwacht dat we op de terugreis, als we een paar breedtegraden naar het oosten varen, juist dichterbij ons doel gaan komen. Maar wat als we onverrichterzake thuis komen? Dat het mysterie niet is opgelost. In de film onderzoek ik de pogingen van wetenschappers om de oorsprong van het leven te doorgronden. Als de paling, met al onze kennis, geld en inspanningen in laboratoria en

op zee, zijn geheim niet prijsgeeft, kunnen we de natuur wel doorgronden?

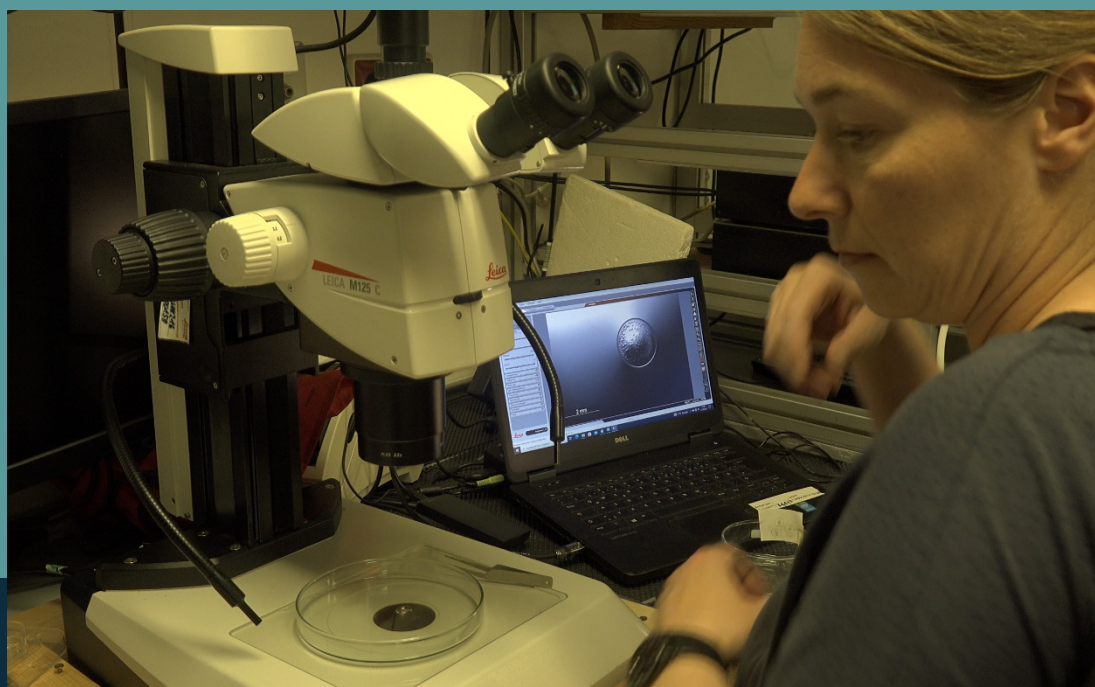
In de biografie van Von Humboldt lees ik: 'What speaks to the soul, escapes our measurements'.

HERKANSING

Twee dagen later wordt het toch nog onverwacht spannend. We zijn nu opnieuw in het paaigebied aangekomen – dat blijkt uit de tien dagen oude palinkjes van Europese origine die zijn gevangen. Er worden een paar veelbelovende eitjes onder de microscoop bekeken. Reinhold is heel positief; dit is precies wat ze zoeken. Moeten we de champagne open trekken? Reinhold loopt zenuwachtig rond. Tina vraagt hem na het ontbijt samen naar de uitslag van de q-PCR analyse te gaan kijken. We komen aan als er nog 4 minuten op de klok staan. Er wordt over confetti gegrapt. Het is heel spannend. Ik zal de uitslag nog niet verklappen. Daarvoor moet je de film zien!

De volgende dag koersen we terug naar Bermuda. T'is een ongelooflijk mooie binnenkomst. Om 7.00 uur, als de volle maan boven Bermuda hangt, komt deloodsboot ons halen, en onder de opkomende

zon glijden we met het team langzaam de smalle engte binnen van het haventje van Saint George. Ik bedank op het bovendek iedereen persoonlijk voor een jongensdroom die uit is gekomen en voor hun vertrouwen in mij en de film.

Tina, de laborante.

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

Het is Pasen en iedereen gaat weer zijn eigen weg. Reinhold gaat verder met het uitdragen van zijn wetenschappelijke conclusie dat voor de paling de balans tussen 'schutz en nutz' is doorgeslagen. De palingstand is de afgelopen jaren zover gedaald dat hij als wetenschapper niets ander kan dan de politiek oproepen de paling te beschermen tot deze weer zover hersteld is. In het vliegtuig naar Amsterdam beluister ik de palingsound van The Cats. 'Magical Mystery song. Two million voices seem to weep. Down from the ocean, two miles deep. And the sound blows in my ear.'

SLAAPKAMERGEHEIMEN VAN DE PALING

Het idee voor deze film ontstond enkele jaren geleden nadat ik in een krantenartikel had gelezen: "De paling is smakelijk, maar 'ernstig bedreigd'. Misschien kunnen we ze kweken?" (VK 10 nov 2012) Ik at toen al jaren geen paling meer. Zou er nog een tijd komen dat ik met een gerust hart weer paling zou kunnen eten? Het stevige vette vlees van een gerookte paling.... Het water liep me al zowat in de mond.

Geïntrigeerd las ik dat de oplossing lag in het overwinnen van 'de slaapkamergeheimen van de paling'. Daar lag het begin van mijn palingdans. Die slaapkamergeheimen zijn legio. Paling wordt pas geslachtsrijp tijdens zijn lange reis naar de Sargassozee. Ze paaien ook alleen maar daar. Waarom, dat weet niemand. Geen mens is er ooit bij geweest. Maar het gevolg is dat ze zich in gevangenschap niet voortplanten. Ook al hang je er een zachtrose lampje bij.

Paling laat zich niet fokken als een zalm. Daarom is alle paling die we eten, ook al is deze zogenaamd gekweekt, ooit als jonge glasaal uit zee gekomen.

Het stevige
vette vlees van een
gerookte paling....
Het water liep me al
zowat in de mond.

Maar Nederlandse wetenschappers zijn niet voor één gat te vangen. Om de paling te foppen bouwden ze een zwemgoot. Maanden tegen de stroom in zwemmen, plus wat hormooninjecties, bleek de aanmaak van eitjes te bevorderen.

Na een maand of vijf, wat grofweg overeenkomt met de zwemafstand naar de Sargassozee, konden de eitjes uit de vrouwtjespaling worden 'gestreken'. Bij het sperma gevoegd, was het 48 uur wachten op het moment suprême van de paling-ivf. Voila, een larfje.

GLASAAL VOLENDAM BV

Met dat idee werd in 2012 een laboratorium opgezet op het industrieterrein van Volendam. Waar anders. De Volendammer palingwereld zag het verdwijnen van de paling en daarmee een stuk lokale cultuur met lede ogen aan. Ze sloegen de handen ineen en kregen hulp van enkele biologen. 'We gaan Volendam het wereldcentrum maken van de teelt van glasaal!'

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

In 2019 nam ik contact met ze op. In de overtuiging dat de slaapkamergeheimen inmiddels waren ontrafeld. In de oude haven van Volendam passeerde ik de laatste nog werkende palingrokerij. Op de gevel hing het bordje 'Te koop'.

Op het kleurloze industrieterrein ontmoette ik Rick en Camillo, twee biologen, dertigers. Bij nacht en ontij stonden zij klaar om de aan hen toevertrouwde palingen de beste zorg te bieden. Ze hadden goed en slecht nieuws: de laatste larf was zojuist overleden. Deze was één maand oud geworden.

Een absoluut record! Nieuws waar de aandeelhouders met smacht op zaten te wachten.

'De komende twee jaar gaan we de reis afleggen naar de eerste glasaal', zei Rick. Nog altijd had de paling zijn geheim niet prijs gegeven. Rick komt uit Breda en hield als kind al van vissen. Als hij een paling ving, wat zelden gebeurde, roosterde hij die boven een vuurtje. Op de landbouwuniversiteit kwam hij tot het besef dat we niet eeuwig vis uit de natuur kunnen blijven halen. Moeten we dan stoppen met vis eten? 'Nee, dacht Rick, 'aquacultuur is de oplos-

sing.' Vis kweken, om paling te blijven eten. Wie dat lukt, redt een diersoort en wordt rijk!

Dat besloot hij te gaan doen. Hij vat de afgelopen 7 jaar samen als 'a journey into the unknown.'

Net als de reis van de jonge paling van de Sargassozee naar Europa. Ik vond dat hier een film in zat en besloot Rick op zijn reis te volgen.

IVF

In een donkere ruimte, gevuld met zout waterbassins, bereidt Rick de palingen voor op hun IVF. Het is een delicaat proces. Na de eierlozing ligt de vrouwtjespaling in een bak bij te komen. Florissant ziet ze er niet uit. Alleen nog huid, ruggengraat en een beetje spierweefsel, alles is omgezet in eitjes. In de Sargassozee zou ze waarschijnlijk snel dood gaan.

Een echte opoffering voor het nageslacht.' Hier krijgt ze euthanasie volgens protocol.

Rick zal me op de hoogte houden als er larfjes worden geboren. Ik ontwikkel met natuurfilmer Dick Harrewijn een speciale macro-lens om de geboorte te filmen: dat moment lijkt me magisch. Dan wil ik ze in hun groei volgen. 'Vanaf dag 15 kunnen de larfjes eten. Dat is het kritieke moment waarop ze moeten gaan eten; want als de dooier op is, gaan ze dood. We moeten ze alleen nog het juiste voedsel aanbieden... Dat is de laatste horde voordat ze tot glasaal uitgroeien.' Maar eerst moeten er nog wat kleinere hobbels worden genomen.

Rick Leemans

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

Op de eerste dag dat ik wil komen filmen, krijg ik een appje. 'Hallo Hans, we zien geen embryo's in de eitjes zitten, dus we verwachten morgen ook geen larven'. Ik antwoord: 'Wat jammer. Ik moet het even verwerken, maar tegenslag hoort er bij.' Onwillekeurig moet ik denken aan mijn eigen IVF ervaringen. Na enkele mislukte pogingen kregen mijn vrouw en ik eindelijk goed nieuws. 'De eicel is bevrucht. Het vruchtje is gaan groeien.' De terugplaatsing volgde een paar dagen later. We hadden ineens weer hoop. Maar al bij de eerste controle was het mis. De arts die ons terzijde stond zei: 'In het beste geval was het een 'iets' wat niets wordt. Maar ergens bij het innestelen is het mis.'

Ik kon me er niet bij neerleggen. Het ontrafelen van en het ingrijpen in de natuur waren mij met de paplepel ingegoten. Mijn vertrouwen in de wetenschap was 'n vanzelfsprekendheid. 'Hebben jullie dan alles onderzocht?' vroeg ik. Tot mijn verbazing zei de arts dat er maar heel weinig bekend is over de eerste stadia van innesteling. 'Met alles wat je onderzoekt, verstoort je het proces. Dan weet je het antwoord misschien, maar dan heb je de vrucht kapot gemaakt.'

We denken veel te kunnen, maar we hebben geen grip op de oorsprong van het leven.' Dat opende mijn ogen. We denken het mysterie van de oorsprong van het leven te kunnen doorgronden, maar is dat wel zo? Net als bij ons sterven de larfjes een maand na bevruchting.

Ik vraag aan Rick en Camillo wat het met hen doet dat alle palingen waar ze voor zorgen, alle volwassen dieren en alle larfjes, onder hun ogen dood gaan? Wat is de prijs van ons streven om de oorsprong van het leven te ontrafelen en te kunnen beheersen? 'A sacrifice for the greater good', zegt Rick. Maar er zijn zoveel dieren die met uitsterven worden bedreigd waar we geen weet van hebben. Waarom doen we al die inspanningen voor de paling?

SAMENWERKEN VOOR THE GREATER GOOD?

We zijn een jaar verder. In 2019 dacht Rick dat we over twee jaar glasaal zouden kunnen kweken. Om die ambitie te halen moest er dringend geld bij. Maar hoeveel geduld hadden de Volendamse financiers? Volendam is qua experimenteel onderzoek niet de grootste speler.

De universiteit van Denemarken, hun grote concurrent in Europa, kondigt aan al groeiende larfjes te hebben. Onderzoeksleider Jonna Tomkiewicz staat me toe een kijkje te komen nemen op het laboratorium van de Danmarks Tekniske Universitet. Zij schets haar ambitie: fase 1 is de cyclus sluiten, fase 2 het proces commercieel maken. Met 10 mensen en een zeer professioneel lab heeft Jonna larfjes van 100 dagen.

Gelukkig krijgt Glasaal BV geld. Na een succesvolle investeringsronde betreft Rick in eind 2020 een groter pand. Er komen twee medewerkers bij, de faciliteiten worden opgeschaald.

Bij de opening klinken de investeerders optimistisch, typisch Volendams: 'We zullen de critici hun ongelijk bewijzen.'

De kraamkamer van Glasaal Volendam BV.

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

Wat de Denen kunnen, kunnen wij beter!' Maar de winter begint met opstartproblemen: ze hebben geen larven. De investeerders dringen erop aan meer samen te werken met de Denen. Maar de commerciële belangen zijn groter dan de wens om gezamenlijk de paling te redden. 'Ze willen allemaal de eerste zijn'.

DOORBRAAK

In juni 2022 komt in de palingrokerij van Jan Smit de aandeelhoudersvergadering bijeen. De bestuursvoorzitter zegt 'ontzettend veel moeite' te hebben gehad om het nieuws stil te houden. 'Ik zeg niet dat we morgen allemaal miljonair zijn, maar overmorgen misschien wel!'

Er vallen termen als 'wereldprestatie', 'mijlpaal', 'record'. Felicitaties aan Rick. 'We gaan Denemarken voorbij!' Uit de presentatie van Rick blijkt dat de larfjes nu toch écht aan het groeien zijn – en nu al meer dan 80 dagen leven. Het nieuws wordt met applaus ontvangen. Daarmee krijgt de verhaallijn van Glasaal BV na 3 jaar z'n (voorlopige) hoogtepunt.

Zal dat de palingstand in het wild zich weer herstellen?

Niemand twijfelt nog dat er glasaal in Volendam geproduceerd gaat worden. Er is trots dat ze met een Volendams palinghart zo'n prestatie hebben verricht. Maar er is ook scepsis.

Uit de zaal komen vragen. Hoe lang gaat het nog duren? Wanneer zal er op commerciële schaal de eerste glasaal op de markt kunnen worden gebracht? Een nuchtere West Friese investeerder vraagt: 'In Japan kunnen ze al glasaal kweken. Maar waarom is het nog niet op de markt?'

Rick geeft toe dat in Japan al 15 jaar geleden de eerste glasaal kunstmatig werd gekweekt. En dat ze inmiddels al de 6e generatie paling kweken. 'Maar dat gebeurt aan de universiteit en die zijn niet zo commercieel ingesteld'. Wetenschappelijk is er de kennis, maar wetenschappelijke kennis is blijkbaar nog niet genoeg om de paling te redden.

Er zijn zorgen: als de palingvisserij wordt verboden, zal de paling van de menukaart verdwijnen en wordt paling een vergeeten vis. Hoe lang blijft een palinghart tikken? Hoe lang zal het nog duren voordat het lukt om uit kunstmatige glasaal commercieel paling te kweken? En zal dat de palingstand in het wild zich dan weer herstellen?

Rick Leemans informeert de aandeelhouders.

PALING DANS

MIJN FILMREIS MET DE PALING

Hans Dortmans,
documentaire maker

2024

Rick en zijn collega's voeren met een pipet de larfjes. Dit gaat dag en nacht door. De larfjes eten, blijven al 200 dagen leven, maar groeien nog niet door. Rick heeft nog geen idee wanneer ze de eindstreep het stadium van glasaal bereiken.

Maar met trial and error en veel geduld zal hij er komen. Met vertrouwen in de wetenschap, met de maakbaarheid van de natuur kunnen we de paling redden.

Of toch niet? Is het beter voor de paling als het een mysterie blijft? Zodat we leren inzien dat de natuur niet maakbaar is en we niet boven de natuur verheven zijn.

Is het beter
voor de paling
als het een
mysterie blijft?

DOXY
FILMS

eo docs

npo fonds

NL FILM
FONDS

NL FILM
INCENTIVE

GoBo

M&N Media Group